

A lélek kielégítése.

II. Kor. IV. 18. «Nem azokra nézünk, a melyek láttatnak, hanem a melyek nem láttatnak»

«Mögöttem a mult szép kék erdősége,
Elöttem a jövő szép zöld vetése:
Az mindig messze, és még sem hagy el;
Ezt el nem érem, bár mindig közel

Ekkép vándorlok az országúton;

— — — — —

Vándorlok csüggedetten

Az örökké tartó jelenben». (Petőfi)

Búskomor érzelme, töprengő gondolata ez a költőnek! Nehány szóban az emberiség évezredes tapasztalata, a vágyó és csüggedező lélek érzelmképeinek lefényképezése; — egy igazság, melyet csak lángelme lophatott le az égből, hogy „gazdagítsa a szegény valót“. Igazság, évezredes tapasztalat a költő szava; és kifejezett eszméje nemcsak az ő, hanem mindnyájunk sorsának hű leírása. Mögöttünk a mult, — egykori vágyak s remények omladéka; előttünk a jövő: ábránd- és álmokképeinknek ígéretföldre s e kettő közt a jelennek küzdelem tengerében most el — majd fölmerülve, hullámoktól csapkodva megyünk, evezünk tovább. Őrangyal lángkarddal örködik a multak elhagyott partjain, visszatérnünk oda tiltva van, s a jövőnek csábító tündére itt és ott is felénk kezét nyújtja, de a mig ezt megragadhatnók, egy lépéssel már hátrább vontá.

Hiába e tapasztalat, hiába ez igazság, a lélek nem nyugoszik, kielégítést ebben nem talál. A mult emléke, tanúsága a lelket csak tovább sarkalja, veszteségeiért is a jövőben keres kárpótlást, keres, mégha e földi életben azt sohasem talál is. Hit, vágy, remény támad folyton a lélekben, megtörni ezt végleg sohasem lehet; mert ha lemond is a földiekről, a láthatókról, nem mond le soha a nem látottakról, az égiekről. Oly anyagból van-e hát az ember gyurva, a mit álmoknak

nevezünk s mely a való felett örökké tovább festi ábránd világainak csábító képeit?... Avagy mikép a világ egyetemben egy központi erő körül forog minden: ugy lelkünk is, mint egy-egy csillag a nagy mindenségben, a központi örök lélek által folyton vonzva és mégis taszítva, megy, fut pályáján, mig beleröppen végre ez örök léleknek tömkelegébe?... Ki tudná nekünk megmondani: ilyen-e a lélek, ez-e annak sorsa?... És miért a hit, miért a vágy, és remény a kebelben? Azért-e, hogy mint a régi felfogás szerint a természet: ugy lelkünk is irtózik az ürességtől s mikor már kevés, vagy épen semmi kincse sem maradt, betöltik akkor ezek a lélek ürességét?... Mint gyermek a szülőhöz, Istenhez vágyik-e a lélek, mely vágyát legyőzni soha, csak kielégíteni lehet; s aztán ezért van-e a hit, ezért a remény, és vágyódás a kebelben?... E kérdésekre nem felelhetünk, elrejtett dolog ezek bizonyossága előttünk; ne is vitassuk hát az egyik, vagy másik kérdés igazságát, hanem vegyük ugy a tényt, a mint látszik nekünk, a mint előttünk áll. S a tény az, hogy az emberi lélek mig emberi lélek marad, mindig hiszen, mindig vágyik, mindig remél, a mi azt jelenti, hogy keresi a lélek a kielégítést. *Keresi a lélek a kielégítést! Nem azokra néz ezért, a melyek láttatnak, hanem azokra, a melyek nem láttatnak.* Igen! mert a látottak a mult és jelené, a nem látottak a jövőé. *A lélekre nézve pedig kielégítést a mult és jelen nem ad, de a jövő ígér.*

* * *

Keresi a lélek a kielégítést. Ezt a mult és jelen nem ad. Szomorú, kétségbeejtő volna, ha ez máskép lenne; megállásra, pusztulásra volna akkor az emberiség kárhoztatva, bevégzett lenne ránk nézve a világ teremtése, az isteni kijelentés megértése s folyton fokozódó világosság helyett sötétségnek mennénk elébe. Lezárulna így a tudomány előhaladása, a míveltség gyarapodása, a vallási és erkölcsi igazságok tisztulása, bevégződnek akkor az istenség titkainak kikutatása és a felfedezéseknek boldogító hatása. De hála a gondviselésnek, a mult és jelen kielégítést a léleknek nem ad; és nem is adhat, mert a lélek nem régiség buvár, mely a tenger mélyén eltemetett, elveszett kincsek keresésével foglalatoskodjék; a lélek e földön a titkok országának követe, sejtett világok rejtelmes kincseinek hirmondó tündére, nem ismert eszmék, nem ismert gondolatok és tények felfedezője s a tapogatózó, bágyadozó észnek vezér szövétneke.

Nyitott könyv a múlt és jelen előttünk, melyből mindenki saját nyelvén olvashat s gyűjtheti össze a kétségkívüli nagy tanuságokat. Az ész és értelem nyugalmat, megelégedést találhat a múltban és jelenben, de nem a lélek. Ez előtt a múlt tanúsága és példája, a jelen eszméje és lelkesedése csak új vágyaknak, új reményeknek a szülője; a szép emlékekről szebbekre néz, magasztos eszmék és dicső valóságoknál még magasztosabbakat, dicsőbbeket keres, nem eddig látottakat, hanem még láthatlanokat. A lélek előtt fogyatékoság van a múltban mindenütt és hiány a jelenben körös-körül, a lélek pedig fogyatékoság, hiány nélküliségre tör s mit a való nem ad meg neki, azt hitében, vágyaiban, reményeiben felépíti, ezért a múlt és jelen a lelket soha ki nem elégítheti. Nem, mert vágyait, reményeit mind nem teljesítheti.

Nagy haladás van a tudományokban, bölcs igazságok az ismeretekben. De ezek csak parányi részét valósították meg a lélek sejtelmeinek, vágyainak és reményeinek, mely mindaddig, míg teljességet nem talál, kielégítve nem lehet. Az Isten eszméjének valóságát, a lét és nem lét kérdésének jogosultságát, a halhatatlanság örök hitének igazolását a tudomány még mind ez ideig meg nem fejtette; a végest a végetlennel, a mulandót az örökkévalóval még kétségtelenül össze nem köthette, s így a lélek vágyait, reményeit valóvá nem tehetette; ezért a lélek a múlt és jelen tudományának bármily gazdag tárházában is kielégítést nem talál.

Terjedtek az igazságok az egyének és nemzetek életében s nemesebb lett általuk a kebel, boldogabb az emberiség, de a léleknek a múlt és jelen igazságainál, boldogságánál több kell. Nem elég neki lecsalni a villámot az égből, ő egyesülni akar Istennel, a villámok urával. A keresztény vallás és erkölcs nagy hódítást tett, sőt némelyek hite szerint földi és mennyei hatalmat is adott az emberek kezébe; a szeretet és jószág munkája napról-napra emeli az emberiséget, de a léleknek az eredmény még sohasem elég; ő tisztább vallást, mélyebb erkölcsöt, bensőbb szeretetet, igazabb jószágot kíván s nem nyugszik meg a múlt és jelen állapotában, kielégítve nincs mindaddig, míg el nem mondhatja: „én és az atya egy vagyunk“, egy az akaratban, egy a szeretetben, az igazságban és egy — örökké valók lételben.

Szegények voltatok a múltban, most gazdagok, egykor szenvedtetek, most örültök, szeretettel ölelnek körül a tieitek, dicsőítenek az emberek, nem nyomja bűn és vétek sziveteket, mondjátok meg: a jelen

és mult nyugodttá tesz-e titeket, ki van-e elégitve lelketek?... Nem magatokért, másért éltetek, embertársaitokat az önfeláldozásig szeret-tetek; elértetek önmagatokra és a tieitekre nézve sokat abból, a mire egykor vágytatok, a mit reméltetek, és mondjátok meg: a mult és jelen kielégítést ad-e most lelketeknek? Én jól tudom, hogy nem! Nem, mert nincs mind megvalósítva, a mit vártatok; és lelketeknek újabb hite, újabb vágya, újabb reménye támadt, igazolva, hogy azokra, a melyek láttatnak, ne nézzetek, mert mikor *a lélek kielégítést keres, azt neki a mult és jelen nem ad.*

* * *

A lélek kielégítést keres. Ezt neki a jövő ígér. És ez ígéletben rejlik a folytonos előhaladás, a tökéletesbülés. Egy célpont, melyről azt véljük, hogy mind közelebb és közelebb jutunk hozzá és nemsokára elérjük, de a mely tényleg jóval távolabb van, mint látszik, folyton arra ösztönöz minket, hogy tovább, fennebb haladjunk. És e tovább, fennebb haladásunkban sok új dolgot fedezünk fel, sok gyönyörrel találkozunk, sok magasztos érzésnek, fenkölt gondolatnak szárnyat adunk; és úgy tetszik nekünk, hogy már e cél felé való haladá-sunkban könnyítettük terheinket, szebbé, vidámabbá tettük életünket. Csak egy ígélet áll előttünk, az, hogy vágyunk, hitünk és reményünk teljesülni fog s már az az ígélet, hogy a teljesüléshez eljuthatunk, a kielégítés bizonyos érzetével tölti el lelkünket. Ígéletet ad a jövő nekünk. Mit és hogyan valósít meg? az aztán más kérdés. Elég nekünk annyit biztosra tudnunk, hogy jövő kell a léleknek; jövő, a melybe kivetheti vágyai horgonyát, utra bocsáthatja reménye sajkáját egy távoli szép kikötőre mutatva, hol tisztán ragyoghat majd hitének fénylő csillaga.

Kielégítést keresünk, mit a mult és jelen nem ad, de a jövő ígér; s tulajdonképen ígerelekből áll éltünk valósága, ezek lánczolata alkotja a létnek szépségét, a léleknek költészetét. *Azokra nézünk, a melyek nem láttatnak.* Ez volt az apostol elve, ebben fejezte ki az örökké-valóság felé törekvés eszméjét, a léleknek isteni hivatását, a keresztény embernek magasztos célját. A szenvedésre örök dicsőség vár, a türelem és megbocsátásra lelki idvesség, e sivár életre menyei, a földi test után égi test, a veszteségekre kedveseinknek viszontlátása feletti el nem muló öröm, s a földön eltöltött életre halhatatlanság... Ezek

voltak az apostol eszméi és ez eszméikkel, fölemelte az apostol a csüggedő főt, a kétségbeeső szívet s új hont, új látkört teremtett a léleknek, midőn biztatta azt vágyainak és reményeinek kielégítésével — a jövőben.

És tényleg a jövő nemcsak ígér, hanem ad is kielégítést. A jelen munkának hasznát és becsét a jövő ítéli meg, az ismeri el; a jelen fáradalmaival, becsületességét a jövő jutalmazza meg, a máának igazságát, tiszta lelkesedését az dicsőíti meg. Ma elítélnék, keresztre hurczolnak egy eszméért, egy igazságért, de majd kielégít a jövő, mert sirodhoz jár el az utókor lelked forrásából fényt meríteni. Félreismernek, kicsufolnak, gunyolnak, mint Jézust, de a jövő majd kielégítést ad, midőn neved hallatára, hálaima zeng az emberiség ajkán az eget urához. A szeretet, a világosság munkájáért önmegtagadólag gyűjtöd vagyondat, s a vádoló, gunyosolyu világgal szemben lelkednek örökké csak a jövőre számító ereje véd meg, és csakugyan a jövő elégtételt ad majd neked, mikor épen vádolóid, gunyolóid lesznek emlékednek leghűbb ápolói.

Hála tehát a gondviselésnek, hogy lelkünknek csak a jövő ígér, csak a jövő ad kielégítést. Így született meg a küzdelem, így a kitartás, így kölcsönözte a remény és vágy az emberiségnek azt az erőt, melynek annyi előhaladás, annyi boldogulhatás köszönhető. A multat tisztelve bár, de nem a multért, hanem a jövőért éltek, azért szenvedtek s meghaltak ha kellett, őseink e honban, dicső elődeink ez anyaszentegyházban. Lelkük *nem arra nézett, a melyek láttattak*, hanem a hit, remény, a sejtelem és vágyódás szemeivel messze, messze nézett a jövőbe, *azokra, a melyek nem láttattak*. És lelküknek nem az ő multjuk, és nem az ő jelenük, hanem csak a jövő ígért, s csak az adott kielégítést.

Velünk is így kell ennek lennie. Előre, előre nézzen hát lelkünk a nem látottakra, hitének, reményeinek szemeivel. Ne a multban, ne a jelenben, a jövőben keressen kielégítést. A mi nem vezet az embert egy teljesebb, egy magasztosabb, egy mélyebb gondolatra és érzelemre, annak nincs becse előttünk. Szép a tavasz, de becse csak annyit ér, a mennyiben a nyárnak és ősznek gazdagságát rejti magában. Szép a hajnal pir, de becses csak úgy, ha ködfátyolából a fénylő nap tör elő; az est szürkület is, ha a fellegtelen éjre tündöklő csillagtábor vonul. Szép az élet, de életünknek is csak akkor van becse, ha az egy

mélyebb, egy igazabb életben keres elmerülést, és szép a szeretet, de szeretetünknek csak akkor van értéke, ha az az isteni, a tökéletes szeretethez vezet.

Lelkünk magában hordja az előhaladás, a tökéletesbülés csiráját, feltételeit; Istenbe és az ő szeretetébe akar beleolvadni. Ezért a hit, ezért van remény és vágyódás a kebelben. A lélek keresi a kielégítést, melyet csak, ha Istennel egyesült, akkor nyerhet el. Ezt a múlt nem adja meg, a jelen nem hozza el, de igéri, megadja a jövő... *Ne a multa, s ne azokra nézzetek tehát, a melyek láttatnak, hanem azokra, a melyek nem láttatnak*, mert kielégítés lelketekre csak a jövőben, a jövőnek ködfátyolán túl közelg. Ámen.